

שבת במקדש ובמפגש

שבת בראשית תשע"ד

למונח "שבת בראשית" שני מובנים. האחד, השבת הראשונה בשנה אחרי החגים, שבו קוראים פרשת בראשית. השני, השבת הראשונה של היקום. זה ל"שבת בראשית" במובן השני שאני אתייחס כאן.

פסגת הבריאה של שמים וארץ אינה ביראת האדם אלא השבת. השבת ניתנה לכל היקום, ולא רק לאדם, וניתנה לכל האדם ולא (בתחילה) רק לישראל. היא ניתנה הן בחלל, כשכל הברואים נחים, הן בזמן, שהשבת היא קנה המידה של זמן היקום (כל יום מתברר כאחד מששת הימים עד לשבת).

אם כן היינו יכולים להעלות על דעתנו שהעבודה שבמקדש, שניתנה רק לאדם ורק לישראל, גם עליה לשבות בשבת.

לפי דרכו בקודש כותב בעל ה"שפת אמת" על בסיס המדרש כי תפקידו של שבת להשלים את הבריאה, לאחד את הכול, להביא את החיבור בין כל חלקי החלל והזמן. "ויכלו" – שהשבת כוללת הכול, הופכת את הכול לכלל אחד. "ששת ימים תעשה מלאכתך" בסימן של פירוד, לא ניתן לעשות מלאכה אלא בגישה של הפרדה, של לחולל שינוי בעולם. וכל שבת אוספים במכלול את כל מה שעשינו ושובתים, נותנים לכל החלקים להתאחד.

אזי גם המקדש מקום עבודה וגם הוא זקוק להכלה, לאחד את כל החלקים. המקדש קיים כאשר עובדים את עבודת הקודש. כמו שאדם אינו נדרש להפסיק את קיומו אלא לאחד

את מעשיו ע"י שבייתה ומנוחה, כך המקדש. קיימת עבודה, עם תוספות מיוחדות שבהם הכוח לאחד את העבודה של השבוע.

ותוספות הללו מהן?

מוסף, לחם הפנים, בזיכים מדאורייתא והחלפת משמרות מדרבנן.

כתוב בשבת לא רק "וישבת" אלא גם "ויברך...ויקדש". דרש בעל "שפת אמת" (תרמ"ט) וישבת - ויברך ויקדש - במישורי המעשה, הדיבור והמחשבה. כך אפשר לראות את הכבשים (מעשים) את החלות (דיבור) והבזיכין (מחשבה). דרך עבודת המקדש גם מאחדים את שלושת מישורי הקיום לאחד.

זה חשיבות האחד.

ואילו העיון בעבודת המקש מלמד שהמספר הבולט הוא שניים.

המוסף של שבת שונה מכל קרבנות המוסף. אין בו פר. בולט במיוחד המספר שניים, שני כבשים. בולט כיצד? הבבלי ביומא (סב:) דן בשאר המקומות שבם כתוב שניים: בשני השעירים של יום הכיפורים, ובקרבת תמיד ובקרבות אחרים. הגמרא מציעה שכתובת המספר מספר שניים עשוי להיות מיותר, כי מיעוט לשון רבים שניים, אלא שכתובת המספר שניים נדרש למשל לצורך ששני הקרבות שבאות ביחד צריכות להיות שוות, כמו שני שעירי יום הכיפורים. הגירסה של רש"י בסוף הסוגיא היא שהשניים של מוסף שבת בוודאי מציין שצריכים להיות שוות כי בוודאי לא היה צורך אחר לכותבו. ואילו ר"ח (ואולי הרמב"ם, שאינו מביא את הצורך בשוויון שני הכבשים, עיי' ערוך השולחן העתיד קי"ד,

שאני מניח שדברי ר"ח לא היו לפניו) גורס שבוודאי המספר שניים נחוץ כדי לציין רק שניים, ולא ארבע, ולכן בוודאי שאין מקור לדרוש שיהיו שווים. לשתי הגישות משהו מיוחד במספר שנים במוסף שבת.

גם את **לחם הפנים** הישן מסלקים ואת החדש מניחים (לא אופים – מנחות צה: וראה ערוך שולחן העתיד קי:כו) בשבת. לא קשה לראות במעשה זה איחוד השבוע שחלף, שהלחם הישן היה מונח לאורך כל ימיו. לחם הפנים בא מערכת כפולה, כמו המוסף, כל מערכת שש חלות, לששת ימי המעשה. ההלכה שאם לא הניח בשבת לא יניח ביום אחר עולה בקנה אחד עם גישה זו. והתורה מדגישה : שתי מערכות שש המערכת (ויקרא כד, ו)

כשמניחים את לחם הפנים מניחים שני בזיכין (כלים קטנים) של לבונה אחד ליד כל מערכת. מקטירים את הלבונה שבבזיכין בשבת השנייה בעת שמסלקים את החלות, והקטרת הבזיכין מתירה אכילת החלות. אפשר לראות בבזיכין את השביעי, השבת, שאוספת את ששת ימי המעשה ומאפשרת לעכל את המעשים באופן מקודש. ויש גם דגש על שני בזיכין.

לא קשה לראות את הדרך שבה מחליפים משמרות כוהנים בשבתות באותה רוח, במיוחד וכן דברי המשנה מנחות (יא,ז) [אפשר לקרוא אות המשנה כמו שירה]:

ארבעה כהנים נכנסין:

שניים בידם שני סדרים,

ושניים בידם שני בזיכים.

וארבעה מקדימין לפניהם,

שניים ליטול שני סדרים,

ושניים ליטול שני בזיכים.

המכניסים – עומדים בצפון, ופניהם לדרום.

המוציאין - עומדים בדרום פניהם לצפון.

אלו מושכין ואלו מניחין

וטפחו של זה כנגד טפחו של זה

שנאמר, "לפני תמיד" (שמות כה,ל).

חשיבות המספר שניים בולטת בשני מדרשים ידועים חשובים:

• בתחילת **מדרש תהילים** על מזמור שיר ליום השבת: צב,א,בובר עמ' רא) [תרגום

שלי]:

מזמור שיר ליום השבת. אמר רבי יצחק "ראו כי ה' נתן לכם את השבת" (שמות טז,כט)

מה ראו? אמר ר' יוסי פנינה שנתתי לכם, כל עסקת שבת כפולה,-

לחם משנה, שני העומר לאחד (שמות טז,כג)

קרבנה כפול שנאמר "וביום השבת שני כבשים" (במדבר כח,ט)

עונשה כפול שנאמר "מחלליה מות יומת (שמות לא, יד)

שכרה כפול שנאמר וקראת לשבת עונד לקדוש ה' מכובד (ישעיה נח, יג)

אזהרותיה כפולות, זכור ושמור,

מזמור כפול, מזמור שיר ליום השבת.

• **בבראשית רבה** (יא, ח תיאודר ואלבק 95) [תרגום שלי] על "ויברך...ויקדש":

שנה רבי שמעיון בר יוחי:

אמרה שבת לפני הקב"ה:

"רבון העולמים! לכל יש בן זוג ולי אין בן זוג!?"

אמר לה הקב"ה:

"כנסת ישראל היא בן זוגיך."

וכיוון שעמדו ישראל לפני הר סיני אמר להם הקב"ה:

זכרו הדבר שאמרתי לשבת, "כנסת ישראל היא בן זוגיך" - "זכור את יום השבת

לקדשו" (שמות כ, ח).

בכל הדורות ראו בשבת זמן של מפגש בין שניים. מהמנהג לקרוא שיר השירים, שכולו

שיר על מפגש נכסף, ועד למנהג לשיר "לכה דודי" בקבלת שבת. וגם מזמור שיר ליום

השבת מתחיל במפגש, "טוב להודות לה". כך המדרש מייחס לשבת קשר מיוחד עם "שלום", כך אנו מברכים זה את זה "שבת שלום". שזאת מה שמכנים היום שפה פרפורמטיבי, כלומר באמרנו שלום אנו יוצרים, או לפחות משתדלים ליצור, שלום בין איש לרעהו. כשאנחנו מדמיינים את הכוהנים שמסלקים ושמניחים את לחם הפנים, אנו רואים בעיני רוחנו מפגש של ממש, במפגש מיעוט לשון רבים שניים. וכן בפרשה, וישבות קשור לה' לבדו, אבל ויברך ו- ויקדש קשור לקשר בין הא-ל ומעשיו. בשבת אנו עומדים על השוני בין אחד לשניים. אנו יכולים להסתפק למשאלה לאיחוד, אבל אז היינו עוזבים את עולם הזה המוחשי עם בני אדם אחרים מוחשיים, שובתים אבל לא מברכים ומקדשים. ואילו במימוש המפגש, ביצירת הקשר של מנוחה ושביטה שבתוכה אנחנו מתפנים למפגש של שלום עם בני משפחותינו וחברינו, אנחנו שואפים למפגש מול פני השכינה.